

УДК 636

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ У ТВАРИННИЦТВІ ЗА РАХУНОК НОРМУВАННЯ ЧАСУ

Побігун А.М., к.т.н.,

Бойко О.В., к.т.н.,

Халіман І.О., к.б.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Тел. (0619) 42-05-70

Анотація – проаналізована тенденція зниження рівня нормування праці в тваринництві та запропоновано шляхи його покращення.

Ключові слова – сільськогосподарське виробництво, тваринництво, оптимізація, екологія.

Постановка проблеми. Рівень розвитку тваринництва є одним з показників, що характеризує стан економіки не тільки окремих господарств, а й держави в цілому, соціальне облаштування і спосіб життя населення, демографічну ситуацію на селі, тому необхідно оптимізувати виробництво тваринницької продукції шляхом нормування праці.

Аналіз останніх досліджень. Тваринництво є найважливішою галуззю сільськогосподарського виробництва, де виробляються продукти харчування для людини, сировина для легкої та харчової промисловості, органічні добрива тощо.

Процеси, що пов'язані з вдосконаленням господарського механізму на основі принципів ринкової економіки і виникнення різних форм власності істотно вплинули на стан нормування праці в Україні. В нових умовах господарювання підприємства самостійно вирішують ці питання. В даний час стан питання нормування праці у тваринництві характеризується наступними особливостями [1-11]:

– галузеві збірники нормативів часу і чисельності застаріли, оскільки змінилися техніко-економічні умови виробництва і праці на більшості підприємств галузі (встановлено нове, високопродуктивне обладнання, впроваджуються сучасні технологічні схеми та процеси, виникають нові структури управління, системи обліку, форми організації та умови праці);

– практично припинилася робота зі створення нових і перегляду діючих міжгалузевих та галузевих нормативних матеріалів з нормування праці;

– багато підприємств не мають нормативних та методичних матеріалів, а також практичного досвіду з розробки норм праці;

– знизився рівень кваліфікації фахівців, які виконують роботи з нормування праці на підприємствах галузі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Актуальними є норми праці, що повинні розроблятися з урахуванням конкретних виробничо-економічних умов і відповідати рівню технічної оснащеності, технології та організації виробництва. За цих умов норми сприятимуть ефективному використанню робочої сили та техніки, покращенню якості продукції, скороченню термінів виконання робіт, підвищенню продуктивності праці.

Основна частина. У тваринництві, як правило, встановлюються норми обслуговування і норми чисельності.

Норма обслуговування – кількість одиниць виробничих об'єктів (голів худоби, обладнання тощо), що закріплюються за одним працівником або групою, які повинні обслуговуватися протягом робочої зміни або робочого дня.

Норма чисельності – середньорічна кількість працівників, необхідна для виробництва одиниці продукції або обслуговування певного виробничого об'єкта.

При розробці норм праці враховують нормотворчі фактори, що суттєво впливають на продуктивність. У тваринництві до них відносяться: вид, стать, вік і виробниче призначення тварин; продуктивність худоби та птиці; система утримання тварин у зимовий та літній періоди; тривалість стійлового і пасовищного періодів; умови випасу тварин; технологія робіт на фермі (тип годівлі, кратність доїння й годівлі тварин, спосіб чищення приміщення тощо); рівень і засоби механізації робіт; тип, розмір тваринницьких приміщень, їх планування та розміщення обладнання; спеціалізація і концентрація виробництва; форми поділу і кооперації праці; соціально-економічні (тривалість робочого дня, кількість змін), психофізіологічні (тривалість перерв на відпочинок і особисті потреби виконавця) та санітарно-гігієнічні (мікроклімат, важкість праці) фактори; умови праці; кваліфікація виконавців.

Під нормуванням праці в сільському господарстві розуміється встановлення міри (норми) праці на основі регламентації співвідношення між витратами робочого часу і обсягом виконуваної роботи (отриманої продукції). Нормування праці – це сукупність прийомів, спрямованих на встановлення норм праці на виконання певної роботи, обслуговування засобів виробництва, отримання продукції, або кількості виконаної роботи в одиницю часу в певних організаційно-технічних умовах.

Мірою витрат праці є робочий час, що вимірюється у годинах і хвилинах або в робочих днях. Норма праці – це регламентована величина робочого часу, віднесена до певного обсягу роботи або продук-

ції. Під технічним нормуванням праці розуміються спостереження, що спрямовані на вивчення прийомів виконання робіт і встановлення науково-обґрунтованих норм виробітку чи норм витрат часу на виробництво певного продукту за умови дотримання технологічної доцільності, економічної ефективності та потрібної якості робіт.

У сільському господарстві норми праці встановлюються у вигляді норм виробітку, норм часу та норм обслуговування.

Норма виробітку – це кількість продукції або конкретної роботи встановленої якості, яке повинно і може бути вироблено виконавцем (одним або кількома на спільних роботах) за певних умов виробництва за одиницю часу (на годину, зміну або за робочий день). Норма вироблення вимірюється в прийнятих для цієї роботи або продукції одиницях: тоннах, центнерах, кілограмах, штуках, гектарах, кубометрах, тонно-кілометрах тощо.

Норма часу показує кількість робочого часу, який необхідно витратити на одиницю роботи або готової продукції одним або декількома виконавцями процесу праці в певних виробничих умовах. Норма часу вимірюється в хвилинах чи годинах. Між нормою виробітку і нормою часу існує взаємозалежність: норма виробітку є зворотною величиною норми часу і, навпаки, норма часу є зворотною величиною норми виробітку, а їхній добуток – величина постійна, що дорівнює тривалості робочого часу (зміни).

Норма обслуговування тварин – це кількість худоби або птиці, яку повинен обслуговувати робітник або група виконавців за робочий день (зміну) за даних умов виробництва. Норма обслуговування тварин вимірюється в головах за статевими групами худоби та птиці на всіх операціях – по догляду за тваринами та їх годівлі, напування, чищенні тварин і приміщень, збору продукції та на інших роботах.

У практиці сільськогосподарських підприємств за тривалий період нормування праці визначилися конкретні вимоги до науково-обґрунтованих норм праці. Вони повинні відповідати сучасному рівню техніки, технології, передових методів і прийомів праці; охоплювати як основні, так і допоміжні трудові процеси; бути єдиними у трудових процесах, які виконуються в однакових природно-економічних і техніко-технологічних умовах.

Прийняті на сільськогосподарських підприємствах норми покликані сприяти зростанню продуктивності праці, ефективності виробництва.

З питань організації нормування праці в практиці тваринницьких підприємств має поширення наступний підхід. Аналітично-розрахункове поелементне нормування і встановлення норм виробітку вимагає від фахівців господарств значно менше часу. Вихідні ж нормативи витрат часу за елементами та інші нормативні матеріали, вста-

новлені нормативно-дослідними станціями, що володіють необхідною апаратурою і кваліфікованими кадрами нормувальників, відрізняються більш високою точністю і обґрунтованістю для даних умов виконання нормованих робіт.

Тому цей спосіб нормування праці отримує в господарствах все більшого поширення. Однак він не може повністю замінити поелементне нормування. Аналітично-експериментальне нормування є незамінним в тому випадку, коли ще немає встановлених нормативно-дослідними установами обґрунтованих нормативів на роботах, які виконуються машинами, двигунами або знаряддями нових видів і марок.

Тільки за допомогою аналітично-експериментального нормування можна всебічно вивчити досвід організації трудових процесів, виявити ефективні методи і прийоми праці, сприяти їх широкому поширенню.

Тому майбутнє – за поєднанням різновидів поелементного нормування праці, що доповнюють і збагачують один одного. При цьому як аналітично-експериментальний, так і аналітично-розрахунковий методи необхідно постійно вдосконалювати, переозброювати нормувальників вимірною апаратурою, включно до пристосувань для автоматичного обліку робочого часу, вироблення та інших вихідних матеріалів для розрахунку науково обґрунтованих норм; застосовувати при обробці результатів технорміровочних спостережень математичні методи і досконалу обчислювальну техніку.

Тваринницькі підприємства мають різноманітні засоби праці - трактори, комбайни, навісні і причіпні робочі машини, транспортні засоби.

У сільському господарстві, крім засобів механізації, на трудові процеси впливають також природні умови виробництва.

У тваринництві з метою підвищення продуктивності на трудові процеси впливають способи і періоди утримання тварин. Тварини є засобами та предметами праці. Крім того, предметами праці виступають: продукція, корми, гній. Засобами праці у тваринництві є різні механізми, інвентар, обладнання. Одному й тому ж виконавцю протягом робочого дня доводиться брати участь у виконанні технологічно різнорідних робіт (доїння, годування, прибирання гною і т.п.). Роботи, що виконуються, за характером можуть відноситися до стаціонарних або транспортним, можуть бути механізовані або виконуватися вручну. В таких умовах доводиться застосовувати різні способи вивчення і нормування трудових процесів у тваринництві.

Норма обслуговування в тваринництві визначається величиною витрат на обслуговування однієї голови худоби або птиці за робочий день і його тривалістю. Ця норма залежить від виду, статі, віку, виробничого призначення тварин, їх продуктивності, системи утримання,

типу годівлі, застосовуваних засобів механізації робіт, форм поділу праці та інших факторів. Так, при участі в процесі праці одного виконавця застосовується індивідуальне спостереження, а при колективних формах праці – групові методи нормування. Важливо зазначити, що витрати праці з обслуговування одного і того ж поголів'я худоби протягом року або іншого періоду часу не залишаються постійними. Тому норми обслуговування можуть розраховуватися, виходячи із середніх витрат часу. У системі нормування праці на сільськогосподарських підприємствах важливе місце займає класифікація витрат робочого часу. Фактичний час зміни – це повна тривалість робочого дня виконавця або їх групи, включаючи час, що перероблений понад встановлений.

Норми праці є необхідним елементом планування праці і виробництва: за допомогою норм праці розраховують трудомісткість виробничої програми, визначають необхідну чисельність персоналу і його структуру на підприємстві. Норми праці – це складова частина організації оплати праці, оскільки з їх допомогою встановлюється розцінка – величина заробітку за виконання одиниці роботи.

На практиці використовуються такі види норм праці:

– норма часу – кількість робочого часу, необхідного на виконання будь-якої роботи;

$$H_{вр} = T_{пз} + T_{оп} + T_{о.м} + T_{олн},$$

де $H_{вр}$ – норма часу, $T_{пз}$ – норма підготовчо-заключного часу, $T_{оп}$ – норма оперативного часу, $T_{о.м}$ – норма часу на обслуговування робочого місця, $T_{олн}$ – норма часу на відпочинок і особисті потреби;

– норма виробітку – кількість виробів, що слід випустити в одиницю часу (за одну годину, робочу зміну); між нормою часу і нормою виробітку існує обернено пропорційна залежність;

– норма обслуговування – кількість об'єктів (машин, механізмів, робочих місць тощо), які працівник чи група працівників повинні обслужити протягом одиниці робочого часу;

– норма часу обслуговування – це час, необхідний на обслуговування одного об'єкта; між нормою обслуговування і нормою часу обслуговування також існує обернено пропорційна залежність;

– норма чисельності – кількість працівників певного профілю і кваліфікації, необхідна для виконання конкретних робіт у певний період.

Збільшення обсягів виробництва, поглиблення його спеціалізації, застосування більш досконалих технологічних схем утримання тварин, нових машин і устаткування, промислових форм і методів організації праці вимагають більш досконалих прийомів нормування праці. Для тваринницьких комплексів характерний певний перелік робіт. Виконувані на фермах промислового тваринництва роботи, як

правило, пов'язані з обслуговуванням окремих груп тварин. За кожною такою групою закріплюють спеціалізованих робітників. Виділяють кілька груп робіт: обслуговування тварини та вантажно-розвантажувальні роботи, підтримання обладнання в робочому стані; видалення і переробка гною; прийом, зберігання і видача матеріалів тощо.

На тваринницьких підприємствах встановлюють норми обслуговування тварин. При їх розрахунку враховують статеву-віковий склад худоби та птиці, продуктивність тварин, перелік обов'язків, умови праці виконавців.

На тваринницьких комплексах група робітників звичайно зайнята на певній стадії виробництва, тобто на частковому процесі. Тому і норми праці встановлюють для працівників, які зайняті саме на даній стадії.

Для виявлення та систематизації нормоутворюючих факторів, що впливають на норму обслуговування та інші норми витрат праці, проводять паспортизацію умов праці і виробництва. Дані паспортизації використовують і при розрахунку норм чисельності працівників на комплексах. Під нормою чисельності розуміють регламентовану, науково-обґрунтовану кількість людей певних професій і кваліфікації, необхідних для обслуговування об'єктів комплексу. Норми чисельності працівників розробляють як для конкретних підприємств, так і типові, для підприємств з подібним обладнанням та умовами. Типові норми чисельності працівників визначають на основі планової трудомісткості робіт за наявними нормативними матеріалами. Загальна планова трудомісткість визначається підсумовуванням всіх витрат робочого часу на операції, що охоплюються технологічним процесом.

Висновки.

1. Мета нормування праці в тваринництві полягає у визначенні необхідних витрат часу на окремі роботи з обслуговування худоби та встановлення денних (змінних) норм закріплення худоби.

2. Нормування праці сприяє підвищенню темпів роботи, як безпосередньо встановлюючи міру інтенсивності праці (в тому числі її верхній і нижній межі), так і через різні системи заробітної плати, що стимулюють робітників до досягнення і перевищення заданого в нормах рівня інтенсивності праці.

3. Держава має підтримувати тваринництво на регіональних рівнях, чим будуть створені економічні передумови для його динамічного відтворення.

4. Потрібні ефективний захист вітчизняного товаровиробника від агресивного імпорту, вести роботу з підвищення інвестиційної привабливості галузі та впровадження сучасних технологій.

Литература:

1. Буробкін І.М. Специфіка розвитку тваринництва на сучасному етапі / Економіка сільського господарства і переробних підприємств. - 2005 .- № 1. - С. 18 - 20.
2. Воронцов А. Задачі, методи і організація нормування праці на сільськогосподарських підприємствах / Нормування та оплата праці в сільському господарстві. - 2004 .- № 11. - С. 3 - 17.
3. Громов М.М. Наукова організація, нормування і оплата праці на сільськогосподарських підприємствах / - М.: Агропромиздат, 1991. - 383 с.
4. Дзахмішева І.Ш. Динаміка економічного розвитку тваринницького підкомплексу / Економічний аналіз.-2006.- № 12. - С. 21 - 26.
5. Кирилов Н.К. Рейтингова оцінка економічної ефективності ведення тваринництва / Зоотехнія. - 2004 .- № 5. - С. 21 - 25.
6. Мішурою Н.П. Аналіз витрат праці на доїння та продуктивності доїльних установок за кордоном / Техніка та обладнання для села. - 2005 .- № 10. - С. 43 - 46.
7. Морозов М.М. Організаційно-економічні основи технічного оснащення тваринництва / Економіка сільського господарства і переробних підприємств. - 2004 .- № 3. - С. 7 - 10.
8. Небурчілова Н.Ф. Нормування праці - важлива умова підвищення ефективності виробництва / Все про м'ясо.-2005 .-№ 2.- С. 3 - 6.
9. Семенова Є.І. Стан виробництва продукції тваринництва / Головний зоотехнік. - 2004 .- № 7. - С. 3 - 6.
10. Склярєнко В.К. Нормування праці на підприємстві / Довідник економіста. - 2006 .- № 6. - С. 77 - 86.
11. Суровцев В.М. Економічні аспекти підвищення ефективності виробництва тваринницької продукції / Сільськогосподарські вісті. - 2006 .- № 2. - С. 17.

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ
ПРОЦЕССОВ В ЖИВОТНОВОДСТВЕ ЗА СЧЕТ
НОРМИРОВАНИЯ ВРЕМЕНИ**

Побигун А.М., Бойко О.В., Халиман И.А.

Аннотация—проанализирована тенденция снижения уровня нормирования труда в животноводстве и предложены пути его улучшения.

**IMPROVEMENT OF PRODUCTION PROCESSES IN ANIMAL
HUSBANDRY AT THE EXPENSE OF TIME REGULATION**

A. Pobeegun, O. Boyko, I. Kharliman

Summary

A paper analyses the trend of reduction of the level of regulation of labor in animal husbandry and proposes ways of its improvement.

Машины і засоби механізації сільськогосподарського виробництва